

Марія ТОЛСТЕНКОВА,
Національний педагогічний
університет
ім. Михайла Драгоманова

«ВИСОКИХ ЛІТ ВИСОКИЙ ЛЕТ»

*Сучасна мемуаристика на уроках
української літератури у старших класах*

Одним із завдань шкільної літературної освіти є формування у свідомості вихованців цілісного уявлення про культурний процес. Результативність і якість такої підготовки залежать від матеріалів, що їх добирає вчитель до уроку. Важливим і безцінним джерелом на підготовчому етапі до заняття є листи, щоденники, записники. Мемуарні матеріали досить повно й усебічно висвітлюють постать письменника, його іпостасі. Учні мають змогу «побачити» митця як майстра художнього слова, громадського діяча, товариша, сім'янина. Звертатися на уроках до таких матеріалів слід з урахуванням доречного, доцільного, естетичного критеріїв.

Оптимальні форми використання мемуаристики в літературній освіті: ознайомлення з мемуарами, підготовка рефератів, повідомлень, цитування. Проте не варто перетворювати уроки вивчення біографій на суцільні спогади. Сучасники не мають змоги оцінювати письменника з великої перспективи. Вони переважно ведуть мову про той час у долі митця, впродовж якого знали його особисто. Тому ознайомлення з мемуарними матеріалами на уроці передбачає копітку й поглиблену роботу і вчителя, і вихованців над змістом та ідейним навантаженням закладеної в них інформації.

Водночас мемуаристика допомагає звільнитися від помилок минулого. Саме такими словами сформульовано «заповіт нащадкам», уміщений між рядками мемуарних творів. У межах статті розглянемо матеріали, можливі для опрацювання на уроках літератури.

Зазвичай мемуари пишуть люди літнього віку з метою залишити свідчення про особисто пережиту добу в житті народу. На схилі віку Б.Антоненко-Давидович вирішив створити цикл спогадів. Здавалося, митець майже здійснив задум. Однак під час обшуку вже підготовлені до друку мемуари літератора працівники спецслужб вилучили. Лише наприкінці 90-х рр. XX ст. на сторінках часописів почали з'являтися окремі частини тетралогії. Значна частина книжки спогадів увійшла до збірки «Нащадки прадідів». У 1999–2000 рр. у журналі «Київ» опублікували мемуарну повість «На шляхах і роздоріжжях». Зі сторінок твору читачі довідалися про перебування автора, молодого студента в петлюрівському війську на посаді інструктора, основною функцією якого було інформувати війська про перебіг боїв з денікінцями на південь від Києва.

У журнальному варіанті в часописі «Дніпро» (№ 1–2 за 2000 р.) побачила світ мемуарна повість «Удосвіта» з підзаголовком «Спогади з дитячих літ».

У мемуаристиці Б.Антоненка-Давидовича міститься чимало цікавих спостережень про командирів, бійців війська УНР. Зокрема письменник створив виразний портрет свого начальника – полкового державного інструктора Горини, з яким був знайомий з осені 1917 р.

Кінець XX – початок XXI ст. – справжній «бум» в українській мемуаристиці. Початок йому поклав В.Дрозд повістю-шоу «Музей живого письменника, або Моя довга дорога в ринок» (1995). У журналі «Березіль» (№ 9–10 за 1995 р. та № 3–4 і № 7–8 за 1998 р.) А.Дімаров видрукував свою «повість про сімдесят літ» «Прожити й розповісти». У двох номерах журналу «Сучасність» (№ 9, 10 за 1997 р.) І.Жиленко опублікувала документальні нотатки «Ното feriens». У 2002 р. вийшов великий том спогадів В.П'янова «Визначні, відомі й «та інші» з передмовою В.Гамана та кількома післямовами, а 2005 р. – «Ламані-переламані і... щасливі» цього ж автора.

Назва першої із зазначених книжок В.П'янова – близький відгомін минулих часів, коли письменники були «структуровані», що, звісно, далеко не завжди залежало від таланту, творчої потуги. Не важко здогадатися, що лапки біля «інших» з'явилися після тривалих роздумів. За словами М.Жулинського, цей твір у перспективі розрахований на пильну увагу дослідників. Недаремно Ю.Мушкетик у вступному слові під час презентації «Визначних...» у Будинку письменників напівжартома зауважив, що автор мовить від усього гурту письменників свого покоління. Як наголосив Д.Павличко, названа книжка спогадів цінна для українських громадян тим, що обстоє безперечні здобутки літератури важкого й складного періоду. Прикметно, що саме В.П'янову довелося редагувати твори М.Стельмаха в особливо небезпечний час. Саме тоді, восени 1947 р., після вересневого пленуму Спілки письменників України, за вказівкою з Москви в Україні нищили всі живі й здорові паростки мистецтва. Тому коли В.П'янов підготував позитивний висновок на роман «Велика рідня» (на цей твір уже були готові замовні розгромні рецензії), компартійний функціонер недоволено буркнув: «Ну, якщо ти береш на себе таку відповідальність, то працюй, редагуй!» [2; 5].

Молодий редактор, мабуть, і не підозрював, за яку небезпечну справу береться, про що у спогадах занотував: «І в процесі роботи над рукописом на мене здійснювали тиск, натякаючи то на одні, то на інші вади твору. Але я виходив із свого, хай ще й не такого багатого, життєвого досвіду. Крім того, Стельмах – фронтовик і я – фронтовик, була якась солідарність...» [2; 5]. Звернімо увагу, що роман

«Велика рідня» на той час уже вийшов у Москві російською мовою. В Україні ж «доморошені цербе-ри» робили все, аби діяв їхній «сиволапий імператив»: «Не пуцать!»

Про подібне явище згадує у своїх спогадах «Прожити й розповісти» А.Дімаров: «Іноді декому з письменників, переважно увінчаних державною премією (СРСР, а не України), вдавалося спершу надрукуватися в Москві, а потім уже із скрипом-рипом – на Україні. Пригадую, як цензура “не пуцала” якийсь розділ із нового роману Олеся Гончара, що виходив у “Радянському письменнику”. Тоді Гончар опублікував цей розділ у московській “Правде”, і невмолима “дама” врешті одступилася. Але наш надпильний ЦК невдовзі схаменувся, і незабаром у Москві був перекритий залізобетонними шлюзами і той тонесенький струмочок! Спершу надрукуйтеся у себе, на Україні, а тоді вже присилайте до нас» [5; 137].

У спогадах А.Дімарова йдеться про історію публікації новели «Полігон» із роману «Тронка», який, за задумом автора, мав таку первинну назву. Однак радянська цензура в заголовку запідозрила «злий умисел» митця, котрий начебто вирішив показати СРСР «озброєним до зубів» перед цілим світом.

Про підтекст Гончарового роману «Тронка» М.Зобенко пише так: «Образ Полігона протистоїть прекрасній природі України, приреченій на винищення мілітаризованою супердержавою. А усмішка Оленки – цей земний знак беззахисності і доброти – під пером великого філософа і гуманіста ХХ століття О.Гончара стає всевишнім знаком Провидіння і кари... А ще за півроку із книги “Високоліття” я узнаю із прекрасної статті Івана Бокого, що “Тронка” (ця загадкова квітка української літератури!) “намуляла” рубця заздрості іншому претенденту на Ленінську премію в 60-ті роки – Олександрю Солженіцину, і він – “жовчний, озлоблений” – “виливає на цей роман не зовсім чоловічу зневагу» [1; 137].

Л.Голота безспідставно припускає, що в останні дні життя О.Гончар збирав матеріали для написання роману про голодомор. Є документальні свідчення, за якими О.Гончар розмовляв з відомим ученим-істориком зі США, доктором Джеймсом Мейсом на цю тему. У спогадах Наталі Дзюбенко-Мейс читаємо:

«– Чи це правда, що Рузвельт, на могилу якого він під час поїздки до США клав квіти вдячності за позицію під час Другої світової війни, знав про голод в Україні?

– Знав, – відповідає Джеймс. – Повірте, точно знав. Люди написали йому. Написали його дружині. Навіть один сенатор розмовляв з ним про голод, і Рузвельт обіцяв говорити з держсекретарем. Я бачив і цитував документи з Національного архіву США. Це було ще в квітні 1933 р., коли він щойно став Президентом, за півроку до того, коли він визнав СРСР. І всі західні держави знали.

Обличчя Олеся Гончара хмурніє:

– Мені боляче це чути. Я, старий вояка, пригадую, як допомагали американці авіацією, продуктами нашим

військам. Вони нам багато допомагали, а бач, цілий народ зрадили у 33-му і визнали офіційно СРСР.

– Світ зрадив, – додав Джеймс» [1; 294].

Але повернімося до спогадів В.П’янова. Збагнувши, що письменник удає, ніби не розуміє підтексту, вкладеного в начальницькі попередження не редагувати «Великої рідні» М.Стельмаха, його почали залякувати відверто. Один із колег навіть прямо сказав йому про можливі наслідки непокори й статусу захисника найталановитіших письменників: «Запам’ятай, що найголовнішим для радянської влади було і залишається дотепер шукання закланного цапа. Так от, я ним бути не хочу і тобі не раджу» [12; 62].

Зі спогадів відомо, що 50-річний ювілей Лесі Українки за рішенням Всесвітньої ради миру відзначав цілий світ. У Центральному парку культури та відпочинку Києва 31 липня 1963 р. мав відбутися вечір пам’яті поетеси. По всьому Києву було розклеєно афіші, В.Сосюра склав вірш, присвячений Лесі Українці, І.Дзюба, М.Вінграновський, Ірина Жиленко, С.Тельнюк підготували виступи, артистка філармонії Т.Цимбал вивчила кілька Лесиних поезій. Несподівано «зверху» заборонили святкування. У парку на всю потужність з гучномовців лунала музика, яку годі було перекичати. Обурена молодь рушила на галявину між стадіоном «Динамо» і Верховною Радою, де гучномовців не було так сильно чути, й провела стихійний вечір пам’яті великої поетеси просто неба, спалюючи газети, аби присутні бачили доповідачів.

Ірина Жиленко пізніше згадувала і той вечір, і свій виступ, і свою зіпсовану нову-новісіньку вишиванку: «...Хлопці палили з газет смолоскипи, аби мені було видніше читати. Газету за газетою. Слово честі, заради таких хвилин варто постраждати. Клапті сажі літали в повітрі, сідали на мою білу блузку, вишиту волошками (що з неї зробилося!). Смолоскипи створювали якусь дивовижну музику тіней. Читали допізна. Домовилися піти в суботу на могилу Лесі Українки» [9; 56].

Така «сваволя» молодих дуже розлютила владу. Тим, хто виступав, почали «шити» націоналізм, антирадянські промови. В.Сосюра і В.П’янов стали на захист І.Дзюби, справедливо заявляючи, що його виступ напередодні було опубліковано в газеті «Молодь України», а столична газета нічого «крамольного» на свої шпальти не пропустила б. Івановим захисникам спочатку натяками, а далі вже прямолінійно пояснили, що таким Дзюбин текст став аж тоді, коли по ньому «попоходив цензорський олівець» і статтю відредагували. В.Сосюра, М.Рильський, М.Стельмах підписали протест до ЦК Комуністичної партії України проти заборони святкування ювілею Лесі Українки, за що невдовзі отримали «добру дозу пропрацювання». Як свідчить В.П’янов, В.Сосюра ще й тонко кпив із завідувача відділу науки та культури Юрія Кондуфора, який прагнув насамперед посяяти ворожнечу між двома поколіннями українських митців, повторюючи його ж улюблене словечко:

«– Скандал... скандал...

А тут у хід пішла випробувана зброя компартійних демагогів – політична тріскотня, жонглювання ярликами “український буржуазний націоналізм”, “антирадянщина”, залякування рецидивами “буржуазної ідеології”, а на довершення в обличчя нам летить убивче:

– Вони вас просто ошукали.

Почувши це, В.Сосюра, ніби в унісон кинутому Кондуфором тлумаченню ситуації, видушує з себе і з хрипучим стоном:

– О, як же вони нас околпачили» [11; 86].

Компартійних діячів чекав ще один «сюрприз». Несподівано на тому місці, де відбувся стихійний мітинг, присвячений ювілею Лесі Українки, за одну ніч виріс пам'ятник поетесі. Поки «вожді» шукали причетних до цієї справи, Києвом ширилися найнеймовірніші чутки. Щоб погасити справжній скандал, представникам партії довелося піти на поступки і на сторінках газети «Вечірній Київ» сповістити про встановлення паркової фігури Лесі Українки. Але ж хіба то була скромненька паркова фігура? В.П'янов пише:

«Насправді ж то був і лишається величний, монументальний пам'ятник роботи відомого скульптора В.Борода, встановлений, щоправда, не на постаменті, а на гранітних брилах, ніби нагромаджених самою природою. Це було у розповні літа, і ті брили, над якими височіла, сягаючи крони дубів і кленів, постать Лесі Українки, були встелені квітами. На тому острові квітів особливо вабив око розкішний букет улюблених Лесею блакитних троянд. Його приніс і поклав зі сльозами на очах Володимир Сосюра. Так групою гідних захоплення невідомих подвижників було продемонстровано всезростаючу силу опору тогочасному режимові, явлено дерзновенний матеріальний протест проти партійно-чиновницької сваволі, а поетом – наперекір компартійному тискові – непохитну відданість високим ідеалам, нескориму силу духу» [11; 89].

Доречно зі спогадів В.П'янова принагідно зачитувати учням промову А.Малишка над труною В.Сосюри на Байковому кладовищі:

«– Дорогий друже Володо. Ти волів би, щоб тебе на оцей цвинтар по останній твоїй земній дорозі везли не на катафалку, а, за давнім козацьким звичаєм, несли на плечах по устеленому житньою соломою шляху. Але тепер це не дозволено! Ти волів би, аби домовину твою, за давнім козацьким звичаєм, було покрито червоною китайкою. Але тепер це не дозволено! Ти волів би, аби, за нашим народним звичаєм, тобі на груди було покладено червону калину. Але тепер це не дозволено!

(І тут же, наперекір всіляким заборонам, хтось таки поклав пучок калини до складених рук небіжчика.) А натхненний промовець вів далі:

– Дорогий брате! Ти полум'яно любив нашу дорогу, карооку, святу Україну, але твою любов розпинали, засидали в Сибір, і як тут не згадати слова великого Шекспіра:

О как жестокий свет

И столько преступлений!» [11; 76].

Відчувши, що А.Малишко безстрашно виголосив звинувачення, а злочинців готовий назвати по іменню, заступник Голови Ради Міністрів дав знак вимкнути мікрофон, тож письменника почули ли-

ше ті, що стояли найближче. Але «тиша, що запанувала над цвинтарем, гостро контрастувала з клеветом обурення, гніву, протесту проти сваволі компартійних чинущ, що у своєму шаленстві ошкірилися на поета-сурмача, який у прощальному слові над домовиною співця України відважився сказати краплину правди» [11; 76].

Багато сторінок у книжці спогадів В.П'янова присвячено П.Тичині. Цього поета він ще за життя любив якоюсь особливою любов'ю, а пізніше навіть прощався з друзями неодмінно по-тичинівськи: «Перемагать і жити!» Більшість дослідників творчості П.Тичини підкреслюють, що зламаний тоталітарною системою в часи «Розстріляного відродження» митець навіть після війни вже не міг «розправити спину», повсякчасно почувався загнаним і зацькованим. В.П'янов подає окремі епізоди, з яких дізнаємося, що й у Тичини вривався терпець. Тоді зникав його одвічний переляк, вроджена толерантність, і горлохватам ставало непереливки.

Коли в Чернігові готувалися до обласної наради літераторів-початківців, запросили і П.Тичину, а заодно вирішили йому показати й передовий колгосп. Однак поет вирішив спочатку оглянути школу. Коли побачив навчальний заклад у колишній попівській хаті та ще й у дореволюційному приміщенні колишньої земської школи й порівняв з особняком голови колгоспу, то прилюдно не стримав свого обурення:

«Та ось появляється і сам Герасименко – високий, статурний, підходить перевальцем, простягає Тичині руку, а Павло Григорович ніби не бачить її і кидає гнівно в обличчя передовому голові колгоспу “Всесвітній Жовтень”:

– Оце школа? Школа? Собі он палац вимурували, а дітям, дітям – нехай у попівській хаті мучаться... З вами нема про що говорити! – і до нас: – Поїхали! Негайно» [11; 62].

Про О.Гончара В.П'янов залишив спогади як про великого правдолюбця. Будучи «обстріляним» несправедливими молодими критиками, письменник не стільки дратувався їхніми претензіями, скільки тим, що висміюють найталановитіших, у тому числі і його великих попередників, а на тих, хто доносив, цькував таланти, був призвідцею до передчасної смерті багатьох «шістдесятників», ніхто й пальцем не кивне:

«– Рвуться в літературу циніки, нездари вульгарні, сноби, для яких – нічого святого, скандалісти, осквернителі храму! Стає модним нападати на Тичину, Рильського, Малишка... аби кинути багнюкою і в бік автора “Собору”...

– І що дивно, – докидаю і своє слово, – кидають не в тих, хто в часи тоталітаризму буквально тероризував усе талановите, особливо ж підтинав під корінь молодих, надію нашу. А кидають у тих, хто виступав проти спроби протиставлення молодих старшим і проти огульного заперечення деякими старшими творчих пошуків молодих...

– Справді, не чіпають ні того, ні того... Погромників, нищителів, святотатців не чіпають. Бездумні, осліплені незбагненою зненавистю, безсоромні рекетири! Хіба про таку зміну ми думали, коли все робили, аби захистити, аби не задушила їх у зародку тоталітарна система.

Щось не видно сьогодні таких витязів, якими були Симоненко, Тютюнник, Стус... Немає на них Малишка! Ось хто міг би дати їм відповідь» [11; 220].

Н.Дзюбенко-Мейс в іншій книжці спогадів, упорядником яких є В.П'янов та вдова О.Гончара – Валентина Гончар, пригадує, як стала свідком великого болу письменника вже в 90-х рр. ХХ ст. через несправедливість і наругу над автором «Сонячних кларнетів» безкарної, і від того просто розперезаної преси:

«Гончар:

– Я вже слухати не можу, як п'ять днів підряд по радіо займаються побиттям Тичини.

І розповідає, як тяжко сприйняв Павло Тичина ухвалення Закону про поліпшення викладання у школах і вузах російської мови. Фактично на знак протесту проти цього русифікаційного пресу він подав у відставку з посади Міністра освіти УРСР» [1; 295].

Система сплюндрувала П.Тичину як митця, вбила його божественний геній. Вона не пощадила й інших його сучасників, змусивши їх викупувати власне життя віршами про Сталіна, одами, присвяченими «рідній» КПРС. Недаремно А.Дімаров у своїх мемуарах пише, що сьогодні легко заднім числом критикувати, висміювати, чіпляти ярлики «придворних поетів». Тоді ж – непросто було навіть бути впевненим у завтрашньому дні своєї сім'ї, себе самого, а про те, щоб дати відсіч запопадливому критикові, який мало не в кожному поетичному слові вбачав «буржуазний націоналізм», не можна було й подумати. Тож оцінювати здобутки цих письменників треба з урахуванням умов, у яких вони жили і творили. «У творчості Володимира Сосюри та Андрія Малишка були злети й падіння, яскраві спалахи і гіркі невдачі. Адже літератори – то діти своєї доби, за межі якої не дано переступати нікому, і поруч із поезіями високого злету писали вірші зовсім прохідні, найчастіше – до різних дат і подій: поет – теж людина, якій треба їсти-пити та ще й і в чомусь походити. Але не ці вірші визначають їх творчі обличчя, як і в того ж переляканого на смерть Тичини чи в Рильського, що викупив власне життя пісню про кривавого ката всіх часів і народів» [6; 56, 57].

Спогади В.П'янова – це болюча історія нашої української інтелігенції в часи тоталітарного суспільства, яке не давало творчим людям вдихнути чистого повітря на повні груди, аби спокійніше жити і дбати про своє здоров'я. Бо ж недаремно В.П'янов написав про «Останній острів», яким був будинок письменників, що зазнали багато поневірянь та жорстоких утисків від радянської системи, котра забидала життя невинних людей, а живих примушувала пристосовуватися до драконівських умов і мовчати або ставати коліщатками й гвинтиками тоталітарної системи: «Ми тяжко виборювали себе самі в собі. Десять прозрівали, чогось не розуміли, чомусь ще вірили, щось ламалося й кришилося в наших душах. Але шістьдесяті відкрили нам очі, якщо не до кінця, то значною мірою» [11; 367]. По-іншому й бути не могло, адже в ті часи навіть га-

зету «Правда України» в народі обзивали «кривою України» [12; 53], а зросійщення сягало апогею, постаючи вже не просто у потворних, а карикатурних формах: «Нам в очі лізли транспаранти з російськомовними гаслами і такі ж афіші, вивіски на установах з неоковирним, спотвореним припрошенням “добро пожалувати” замість нашого щирого та милозвучного “ласкаво просимо”» [11; 252]. Виданий у 1948 р. «Російсько-український словник» у колах інтелігенції охрестили не просто зеленим за ядучо-кислотну обкладинку, а «Російсько-російським словником» з огляду на його зміст і величезну кількість слів-кальок із російської мови, що, на думку укладачів, мало підкреслювати не тільки близькосторідненість російської й української мов, а й «злиття мов». Подібна практика не була чимось новим. Ще до війни, у страшні роки репресій, 4 жовтня 1937 р. у «Правді» було вміщено статтю «Как очищали украинский язык?». У ній таврувався нібито по-шкідницьки укладений 1937 р. Академією наук України українсько-російський словник [11; 260]. У ній йшлося про те, що посилення авторського колективу на «Словарь української мови» Б.Грінченка недоречно, бо, мовляв, Грінченко – діяч буржуазно-ліберального напрямку [11; 254].

Компартійна номенклатура не полишала наміру знищити все українське й пізніше. В.П'янов наводить слова обурення Петра Шелеста з приводу засідання Президії ЦК КПРС 2 вересня 1965 р.: «Договорились даже до того, что на Украине слишком много говорят на украинском языке и что даже вывески на магазинах и название улиц написаны на украинском языке... Брежнев непростительно издевательски высказывался об украинском языке, а это значит, о культуре и украинском народе» [11; 344].

Автор спогадів наголошує, що геніальний перекладач Микола Лукаш виявився одним із небагатьох у СРСР, хто наприкінці «хрущовської відлиги» наважився осудити повальний наступ партноменклатури на інтелігенцію, тож зазнав переслідувань: «...Коли у Спілці письменників, найперше у партійному комітеті Київської організації СПУ, “все гостріше й гостріше відчувалася подих 1937 року”, чи не єдиним, хто відважився на реальний протест, був саме М.Лукаш. Це коштувало йому ганебного переслідування і всіляких принижень. Його було виключено з лав Спілки письменників. Але й тоді він не впадав у відчай, не каюся і не корчив із себе уполісненого героя» [11; 265]. Майстер перекладу світового рівня не мав де застосувати свої вміння, йому було заборонено друкуватися, а це для творчої людини значно страшніше, ніж фізична смерть. І хоча В.П'янов ніде й словом у своїх спогадах не обмовився, але серед небагатьох, хто тоді простягав М.Лукашеві руку допомоги, був і він особисто. І «неблагоннадійного» М.Лукаша В.П'янов підтримував, і родинам репресованих матеріальну допомогу з Літфонду випишував [3; 242], і «зарізаного» під час захисту докторської дисертації С.Пінчука якийсь

час у власній квартирі переховував, рятуючи від арешту [13; 223, 224], за що доводилося розплачуватися власним звільненням із роботи. А ще раніше за його сприяння саме в редакції «Романів і повістей» вийшов «Собор» О.Гончара, а В.П'янов у «Робітничій газеті» надрукував рецензію на твір й услід за О.Гончарем закликав берегти духовність: «І відтак досвідчений критик, перекладач і видавець кілька років перебиватиметься випадковими заробітками. Щоправда, трохи виручала дача в Кончі-Озерній, де родили картопля, зелень і фрукти, де були кури і бджоли. Все разом з ним чудово доглядали старенькі батько-мати та оберігали два пси Дік і Гай» [3; 242].

У спогадах В.П'янов відновив трагічні сторінки літературного життя в українській столиці. У провінції, напевно, воно було ще важчим і небезпечнішим. Саме це засвідчує смерть В.Симоненка.

Згадує також В.П'янов «шістдесятників» і тих, хто на якихось п'ять-сім літ був молодшим від них, хто за звичайнісіньке спілкування, наприклад, з

В.Стусом, був гласно й негласно проголошений мало не «ворогом народу». Розповідаючи про В.Голобородька, В.П'янов пише, що цьому талановитому поетові «влаштували таке проходження служби в лавах Радянської Армії, що він ладен був помінати армійську уніформу на одяганку в'язня» [12; 89]. І це не були поодинокі винятки.

Мемуари В.П'янова досить обсяжні, талановиті в художньому сенсі, написані багатою мовою. Спогади, есеї, нариси ввійшли в історію літератури як документальний твір, що торкається різних періодів розвитку літературного процесу.

Мемуари – це своєрідний документ доби, хоч окремі дослідники схильні вважати їх документом тільки приватного життя. Як показує досвід, старшокласники з великою цікавістю опрацьовують мемуарну літературу і жваво обговорюють отриману інформацію не тільки в класі, а й у колі рідних, близьких людей. Молоде покоління прагне мати всебічне уявлення про минуле, і це добрий знак.

Література

1. Вінок пам'яті Олеса Терентійовича Гончара / [упоряд. В.Гончар, В.П'янов]. – К.: Укр. письменник, 1997.
2. Г а м а н В. Його життєві броди / В.Гаман // П'янов В. Визначні, відомі й «та інші». – К.: Укр. письменник, 2002.
3. Г р и з у н В. Про нього кажуть: «Це своя людина!» / В.Гризун // П'янов В. Ламані-переламані і... щасливі: [спогади, есеї, нариси]. – К.: Укр. письменник, 2005.
4. Д і м а р о в А. Прожити й розповісти / А.Дімаров // Березіль. – 1995. – № 9–10.
5. Д і м а р о в А. Прожити й розповісти / А.Дімаров // Березіль. – 1998. – № 3–4.
6. Д і м а р о в А. Прожити й розповісти / А.Дімаров // Березіль. – 1998. – № 7–8.
7. Д р о з д В. Музей живого письменника, або Моя довга дорога в ринок / В.Дрозд. – К.: Укр. письменник, 1994. – 203 с.
8. Ж и л е н к о І. Homo feriens // Сучасність. – 1997. – № 9.
9. Ж и л е н к о І. Homo feriens // Сучасність. – 1997. – № 10.
10. М у ш к е т и к Ю. Одухотвореність і відповідальність митця / Ю.Мушкетик // П'янов В. Ламані-переламані і... щасливі: [спогади, есеї, нариси]. – К.: Укр. письменник, 2005.
11. П ' я н о в В. Визначні, відомі й «та інші» / В.П'янов. – К.: Укр. письменник, 2002.
12. П ' я н о в В. Ламані-переламані і... щасливі: [спогади, есеї, нариси] / В.П'янов. – К.: Укр. письменник, 2005.
13. Ш а л а т а М. Камінець на щастя / М.Шалата // П'янов В. Ламані-переламані і... щасливі: [спогади, есеї, нариси]. – К.: Укр. письменник, 2005.

Книжки, подаровані редакції

Романов С. Юрій Косач між минулим і сучасним. Історична проза письменника 1930-х років: [монографія] / С.Романов. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009.

На тлі громадсько-політичного й культурного життя Західної України та еміграції доби міжвоєнної показано процес формування й розвитку мистецької особистості Юрія Косача. Крізь призму авторської концепції історичної прози та в контексті українського літературного процесу художні твори письменника розглядаються на трьох визначальних рівнях: ідейно-тематичному, персональному й поетикальному (жанр, сюжет, композиція).

